

וְהָיוּ חַכְמַיִם מְזַכְּרִין אוֹתוֹ לְשֹׁבָה⁵²:

משנה יא

וְאֵלּוּ שֶׁהִזְכֵּרוּ לְגִנְאֵי: הַאֲמוּנִים שֶׁל בַּיִת גְּרָמוֹן,
לֹא רָצוּ לְלַמֵּד לְאַחֲרֵים עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפְּנִים
- אֵת אֲמוּנוֹת הָאֲפִייה וְהַרְדִּיה בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יִשְׁבֵּר. בְּנֵי
הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁל בַּיִת אֲבִטְיָנָס לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל
מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת - יָדְעוּ לְשִׁים עֵשֶׂב שֶׁהִיא גֹרֵם
לְעֵשֶׂן הַקְּטֹרֶת לְעֵלוֹת יִשָּׂר כַּמְקַל.

הַגְּרוֹס בֶּן לִוִּי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בְּשִׁיר וְלֹא רָצָה
לְלַמֵּד אוֹתוֹ. בֶּן קַמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד לְאַחֲרֵים
עַל מַעֲשֵׂה הַכֶּתֵּב שִׁדְעָה לְאַחוּז אַרְבַּעַה קוֹלְמוֹסִים
וּלְכַתּוֹב שֵׁם ה' בְּבֵת אַחַת.

עַל הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִזְכֵּרוּ לְשֹׁבָה נֶאֱמַר (משלי י, ז):
"יִזְכֵּר צְדִיק לְבִרְכָּהוּ." וְעַל אֵלּוּ נֶאֱמַר (שם):
"וְיִשֵּׁם רְשָׁעִים יִרְקַב"⁵³.

כַּמִּין מִקַּל וְלֹא הָיָה פּוֹנֵה אֵילֶךְ וְאֵילֶךְ: פֶּרֶק בְּשִׁיר. הַכְּרַעַת קוֹל נְעִימָה: עַל מַעֲשֵׂה הַכֶּתֵּב. קוֹשֵׁר
ד' קוֹלְמוֹסִים בְּד' אֲצַבְעוֹתָיו, וְכוּתֵב שֵׁם בֶּן ד' אוֹתוֹת כֹּאחַת: עַל הָרֵאשׁוֹנִים. בֶּן גַּמְלָא וְבֶן קַטִּין,
מוֹנְבֵז וְהַלְנֵי אֲמוֹ, וְנִיקְנוֹר: וְעַל הָאַחֲרוֹנִים. בַּיִת גְּרָמוֹ וּבֵית אֲבִטְיָנָס, הַגְּרוֹס בֶּן לִוִּי וְבֶן קַמְצָר. וְאֵע"ג
דְּבֵית גְּרָמוֹ וּבֵית אֲבִטְיָנָס נִתְּנוּ טַעַם לְדַבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא רָצוּ לְלַמֵּד, שְׂמָא יִלְמַד אֲדָם שְׂאִינוּ הַגּוֹן וְיִלֶךְ
וְיַעְבּוֹד לַע"ז בְּכָךְ. לֹא קִבְּלוּ חַכְמַיִם אֶת דְּבָרֵיהֶם:

ביאורים והרחבות

לְפִיכֵךְ כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ נִשְׁתַּנוּ לְהִיּוֹת שֶׁל זָהָב חוּץ מִשְׁעַרֵי נִיקְנוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁעָשׂוּ בּו
נְסִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁנִּחְוָשְׁתָּן מוֹצָהֶבֶת (בְּהִירָה וּמְשׁוּבַחַת) הִיתָה. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב
אוֹמֵר: נִחְשַׁת קְלוּנִיתָא (מִזְוָקֶת) הִיתָה, וְהִיתָה מְאִירָה כִּשְׁל זָהָב.

52. פִּירוּשׁ: יֵשׁ גּוֹרְסִין כַּמִּשְׁנֵתָנוּ "אוֹתוֹ" וְהַכוּנָה עַל נִיקְנוֹר. וְיֵשׁ גּוֹרְסִין "אוֹתוֹ" וְהַכוּנָה עַל בֶּן
קַטִּין, מוֹנְבֵז, הַלְנֵי וְנִיקְנוֹר.

53. גְּרִסִּין בְּגִמְרָא (לח, א): תְּנוּ רַבְנָן: בַּיִת גְּרָמוֹ הָיוּ בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפְּנִים וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד.
שִׁלְחוּ חַכְמַיִם וְהִבִּיאוּ אוֹמְנִין מֵאַלְכַסְנַדְרִיא שֶׁל מִצְרַיִם, וְהָיוּ יוֹדְעִין לְאִפּוֹת כְּמוֹתָן וְלֹא הָיוּ
יוֹדְעִין לְרַדּוֹת כְּמוֹתָן, שֶׁהִלְלוּ מִסִּיקִין מִבְּחוּץ וְאוֹפִין מִבְּחוּץ, וְהִלְלוּ מִסִּיקִין מִבְּפָנִים וְאוֹפִין
מִבְּפָנִים, הִלְלוּ פִיתָן מִתְּעַפְּשַׁת וְהִלְלוּ אִין פִיתָן מִתְּעַפְּשַׁת. כַּשֶּׁשְׂמַעוּ חַכְמַיִם בְּדַבַּר אֲמָרוֹ: כָּל
מָה שֶׁבְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַבּוֹדוֹ בְּרָאוּ, שְׂנֵאֲמַר: "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבּוֹדִי בְּרֵאתִיו" וְחִזְרוּ
בַּיִת גְּרָמוֹ לְמִקּוֹמָן. שִׁלְחוּ לָהֶם חַכְמַיִם וְלֹא בָאוּ. כִּפְלוּ לָהֶם שַׁכְּרָן וּבָאוּ. בְּכָל יוֹם הָיוּ נוֹטְלִין
שְׁנַיִם עֶשֶׂר מָנֶה, וְהַיּוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה וְהַיּוֹם
אַרְבַּעִים וְשִׁמוּנָה. אֲמָרוּ לָהֶם חַכְמַיִם: מָה רֵאִיתֶם שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אֲמָרוּ לָהֶם: יוֹדְעִין הָיוּ שֶׁל בַּיִת
אַבָּא שְׁבִית זֶה עֲתִיד לִיחַרֵּב, שְׂמָא יִלְמוּד אֲדָם שְׂאִינוּ מוֹהֲגִין וְיִלֶךְ וְיַעְבּוֹד עֲבוּדַת כּוֹכָבִים בְּכָךְ.
וְעַל דָּבָר זֶה מְזַכְּרִין אוֹתָן לְשֹׁבָה, מַעֲלוֹם לֹא נִמְצָאת פֶּת נִקְיָה בִיד בְּנֵיהֶם, שֶׁלֹּא יֵאֲמָרוּ מִמַּעֲשֵׂה

פרק רביעי

ר' עובדיה מברטנורא

ד א טרף בקלפי. טרף
חטף ולקח פתאום בחטיפה
בקלפי, ששנינו למעלה וקלפי
היתה שם. ולמה בחטיפה, כדי
שלא יתכוין להכיר במשמושו
איזה של שם ויטלנו בימין, לפי
שסימן יפה היה כשהיה עולה
בימין: והעלה שני גורלות.
אחד בימין ואחד בשמאל.

מעשה ההגרלה על שני השעירים

משנה א

טרף בקלפי - נענע וערבב את הגורלות והעלה
מהקלפי שני גורלות אחד בימין ואחד בשמאלו.
אחד מהגורלות כתוב עליו לשם, ואחד כתוב
עליו לעזאזל.⁵⁴

ביאורים והרחבות

לחם הפנים זה ניזונין, לקיים מה שנאמר: "והייתם נקים מה' ומישראל".

תנו רבנן: בית אבטינס היו בקיאי במעשה הקטורת ולא רצו ללמד, שלחו חכמים והביאו
אומנין מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לפטם כמותם ולא היו יודעין להעלות עשן
כמותן. של הללו מתמר ועולה כמקל, של הללו מפציע לכאן ולכאן. וכששמעו חכמים בדבר
אמרו: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לכבודו בראו, שנאמר: "כל פעל ה' למענהו" וחזרו בית
אבטינס למקומן. שלחו להם חכמים ולא באו, כפלו להם שכרן ובאו. בכל יום היו נוטלין שנים
עשר מנה והיום עשרים וארבעה. רבי יהודה אומר: בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים
ושמונה. אמרו להם חכמים: מה ראיתם שלא ללמד? אמרו יודעין היו של בית אבא שבית זה
עתיד ליחרב, אמרו שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך. ועל דבר
זה מזכירין אותן לשבח, מעולם לא יצאת כלה מבושמת מבתיה, וכשנושאים אשה ממקום
אחר מתנין עמה שלא תתבסם, שלא יאמרו ממעשה הקטורת מתבסמין, לקיים מה שנאמר:
"והייתם נקים מה' ומישראל". תניא, אמר רבי ישמעאל: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי
אחד מבני בניהם, אמרתי לו אבותיך בקשו להרבות כבודן ורצו למעט כבוד המקום, עכשיו
כבוד מקום במקומו ומיעט כבודם. אמר רבי עקיבא: פעם אחת סח לי רבי ישמעאל בן לוגא:
פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני בניהם לשדה ללקט עשבים וראיתי ששחק ובכה, אמרתי
לו: מפני מה בכית? אמר לי: כבוד אבותי נזכרתי. ומפני מה שחקת? אמר לי, שעתידי הקדוש
ברוך הוא להחזירה לנו. ומפני מה נזכרת? אמר לי, מעלה עשן כנגדי. הראהו לי! אמר לי,
שבועה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אדם. אמר רבי יוחנן בן נורי: פעם אחת מצאתי
זקן אחד ומגילת סממנין בידו. אמרתי לו, מאין אתה? אמר לי: מבית אבטינס אני, ומה בידך?
אמר לי: מגילת סממנין, הראהו לי! אמר לי: כל זמן שבית אבא היו קיימין לא היו מוסרין
אותו לכל אדם, ועכשיו הרי הוא לך והזהר בה. וכשבאתי וסחתי דברי לפני רבי עקיבא אמר
לי: מעתה אסור לספר בגנותן של אלו. מכאן אמר בן עזאי: בשמך יקראוך, ובמקומך יושיבוך,
ומשלך יתנו לך. אין אדם נוגע במוכן לחברו, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.
הוגרס בן לוי וכו': תניא כשהוא נותן קולו בנעימה מכניס גודלו לתוך פיו, ומניח אצבעו בין
הנימין עד שהיו אחיו הכהנים נזקרים בבת ראש לאחוריהם. **תנו רבנן: בן קמצר לא רצה ללמד
על מעשה הכתב, אמרו עליו שהיה נוטל ארבעה קולמוסין בין אצבעותיו, ואם היתה תיבה
של ארבע אותיות היה כותבה בבת אחת.** אמרו לו מה ראית שלא ללמד? כולן מצאו תשובה
לדבריהם, בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו, על הראשונים נאמר "זכר צדיק לברכה", ועל
בן קמצר וחבריו נאמר: "ושם רשעים ירקב". מאי ושם רשעים ירקב? אמר רבי אלעזר:
רקביבות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו.

54. הכהן הגדול היה מערבב את הגורלות בקלפי, כדי שלא יתכוון ויקח את הגורל "לה" ביד

הַסֵּגֶן עֹמֵד מִיְמִינוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל וְרֹאשׁ בֵּית אֱבֵי
עֹמֵד מִשְׁמֹאלוֹ.

אִם הַגּוֹרֵל שֶׁל שָׁם עָלָה בְּיָמֵינוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,
הַסֵּגֶן הָעוֹמֵד מִיְמִינוֹ אֹמֵר לוֹ: אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל,
הַגִּבְיָה יְמִינְךָ וְשִׁים אֶת הַגּוֹרֵל עַל הַשְּׁעִיר. וְאִם
הַגּוֹרֵל שֶׁל שָׁם עָלָה בְּשְׁמֹאלוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,
רֹאשׁ בֵּית אֱבֵי הָעוֹמֵד מִשְׁמֹאלוֹ אֹמֵר לוֹ: אִישִׁי
כֹּהֵן גָּדוֹל, הַגִּבְיָה שְׁמֹאלְךָ.

נִתְּנוּ אֶת הַגּוֹרֵלוֹת עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְאֹמְרִים:
לְה' ⁵⁵ חֲטָאתָ. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר: לֹא הָיָה
צָרִיךְ לֹאמַר חֲטָאתָ, אֲלֵא לְה'. וְהֵן הָעוֹמְדִים
בְּעִזְרָה, כְּשֶׁשׁוֹמְעִים אֶת הַכֹּהֵן מְזַכֵּר שֵׁם ה' כְּכַתִּיבְתוֹ
עֹנִין אַחֲרָיו: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם
וָעַד:

משנה ב

קָשֶׁר הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית - רְצוּעָה שֶׁל צִמְרָה צְבוּעָה אָדוּם בְּרֹאשׁ
שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעִזְאֵזֶל בֵּין קַרְנָיו, וְהָעֵמִידוֹ לְשַׁעֲרֵי פְּנֵי בֵּית שְׁלוּחוֹ -
כִּנְגַד הַשְּׁעִיר שֶׁדְּרָכּוֹ עֵתִיד לְהוֹצִיא, הֵינּוּ שַׁעֲרֵי נִיקְנוֹר, וְלִנְשַׁחֲטָה לְחַטָּאת קָשֶׁר לְשׁוֹן
שֶׁל זְהוּרִית כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ - בְּצוּוּאָה, שֶׁלֹּא יִתְחַלְפוּ זֶה בַּזֶּה.
בָּא לוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל אֶצֶל פְּרוֹ עִם שְׁנֵיהֶם, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו וּמְתוּדָה פִּעַם
שְׁנֵייהֶם, שְׁבַתְחִילָה הַתּוֹוֵדָה רַק עַל עֲצָמוֹ וּבֵיתוֹ, עַל מִנְתַּי שְׁבוּדֵי זֶה שֶׁעַל הַכֹּהֲנִים
יְהִיָּה כִּבְרַת זְכָאִי וַיִּכְפֹּר עַל חַיִּיבִים.

ביאורים והרחבות

ימין, שהדבר נחשב לסימן טוב כשעולה בימינו.
בגמרא (לט, א) למדין בשם רבא: קלפי של עץ היתה, ושל חול היתה, ואינה מחזקת אלא שתי ידיים. מתקיף לה רבינא, בשלמא אינה מחזקת אלא שתי ידיים כי היכי דלא ליכווין ולישקול, אלא של חול, נקדשה? אם כן הוזהר לה כלי שרת של עץ, וכלי שרת דעץ לא עבדינן. ונעבדה דכסף, ונעבדה דזהב? התורה חסה על ממונן של ישראל.
55. גרסינן בגמרא (לט, ב) תנו רבנן: עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום, שלשה בווידי ראשון, ושלשה בווידי שני, ושלשה בשעיר המשתלח, ואחד בגורלות. וכבר אמר "השם" ונשמע קולו ביריחו. אמר רבה בר בר חנה: מירושלים ליריחו עשרה פרסאות, וציר דלתות ההיכל נשמע בשמונה תחומי שבת. עזים שביריחו היו מתעטשות - מריח הקטורת. נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם - מריח קטורת. כלה שבירושלים אינה צריכה להתקשט - מריח קטורת. אמר רבי אליעזר בן דגלאי: עזים היו לאבא בהרי מכוור והיו מתעטשות מריח הקטורת. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: סח לי זקן אחד, פעם אחת הלכתי לשילה והרחתי ריח קטורת מבין כותליה.